

Organizacijska struktura, strateško upravljanje i ideologija: usporedba Al-Kaide i ISIL-a

univ. bacc. art. milit. Antonia Vodanović¹

dr. sc. Ivana Pokrajčić²

univ. spec. Tina Marinić Kuliš³

SAŽETAK

U radu se analizira organizacijska struktura i strateško upravljanje unutar dvije transnacionalne mrežne organizacije – Al-Kaide i Islamske države Iraka i Levanta⁴ (ISIL) – s ciljem identifikacije ključnih čimbenika koji pridonose njihovoj operativnoj otpornosti i prilagodljivosti. Primjenom deskriptivne komparacije istražuje se njihova organizacijska struktura, ideološki temelji, kratkoročni i dugoročni ciljevi, modeli financiranja, te propaganda. Rezultati ukazuju na značajne razlike u pristupima upravljanju – dok Al-Kaida primjenjuje decentralizirani model s naglaskom na

¹ Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Sveučilište obrane i sigurnosti "Dr. Franjo Tuđman", e-mail: antonia.vodanovic9@gmail.com

² Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Sveučilište obrane i sigurnosti "Dr. Franjo Tuđman", e-mail: ivpokrajcic@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2223-9122>

³ Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Sveučilište obrane i sigurnosti "Dr. Franjo Tuđman", e-mail: marinickulist.tina@gmail.com

⁴ U kontekstu naziva ISIL – Islamska država Iraka i Levanta, "Levantom" se prvenstveno misli na Siriju i okolna područja istočnog Mediterana.

ideološku koheziju, ISIL se odlikuje hijerarhijski usmjerenijom strukturom i centraliziranim upravljanjem resursima. Osim interpretacije ideoloških sličnosti i razlika ovih dviju organizacija i uvida u razinu prijetnje koju predstavljaju danas, zaključci ove analize mogu se primijeniti u području kriznog i sigurnosnog upravljanja.

KLJUČNE RIJEČI: *Al-Kaida, ISIL, terorizam*

Uvod

Pojava terorizma nadilazi okvire suvremenog društva i prisutna je u različitim povijesnim razdobljima. U cilju boljeg razumijevanja dinamike terorizma formuliran je i jedan od najutjecajnijih teorijskih modela poznat kao teorija “četiriju valova” (Rapoport, 2022.). U okviru toga modela terorizam se, počevši od kraja 19. stoljeća, promatra kao niz uzastopnih, ideološki profiliranih i vremenski razgraničenih valova, od kojih svaki traje približno četrdeset godina te se razlikuje po ideologijama, motivacijama i metodama djelovanja. Ovaj rad analizira fenomen četvrtog vala terorizma na području Bliskog istoka. Konkretnije, usredotočuje se na dvije salafijsko-džihadističke terorističke organizacije Al-Kaidu i ISIL radi njihova iznimnog utjecaja na svijet i regiju dok su bile na vrhuncu svoje moći i utjecaja. Fokus ovoga rada jest na komparativnoj analizi njihove organizacijske strukture i ciljeva, modela financiranja i ideologije. Rad je usmjeren na usporedbu ovih dviju terorističkih organizacija, te su istaknuti određeni islamski koncepti koji su ključni za njihovu ideologiju. Glavna istraživačka pitanja su: (1) Kako se razlikuju organizacijski modeli upravljanja u Al-Kaidi i ISIL-u te kako te razlike utječu na njihove operativne kapacitete? i (2) Na koji način ideološki temelji Al-Kaide i ISIL-a oblikuju njihove organizacijske strukture, modele upravljanja i dugoročnu strategiju?

U zaključku su valorizirane Al-Kaida i ISIL u kontekstu današnjice. Posebno su uzeti u obzir događaji koji su obilježili nedavnu povijest, zatim svrgavanje Bashara al-Assada s vlasti u Siriji od strane Al-Kaidine bivše podružnice, povratak talibana na vlast u Afganistanu 2021. godine te kako je on utjecao na Al-Kaidu. Pojašnjene su i još uvijek aktivne podružnice navedenih organizacija te procjena prijetnje koju Al-Kaida i ISIL danas predstavljaju.

Tablica 1. Usporedna analiza pojmova džihad, džihadizam i globalni džihad

	Džihad	Džihadizam	Globalni džihad
Osnovno značenje	Borba na Božjem putu	Ideologija koja svodi džihad na nasilni aktivizam usmjeren prema političkim i vojnim ciljevima	Transnacionalni militantni pokret koji spaja džihadizam s globalnim djelovanjem
Način borbe	Unutarnja (duhovna), vanjska (oružana)	Oružana borba protiv nevjernika, režima i muslimana koji odstupaju od puritanskog tumačenja	Teroristički napadi i operacije protiv globalno definiranih neprijatelja
Cilj	Moralno usavršavanje, obrana od nevjernika	Uspostava šerijatskog poretka putem nasilja	Formiranje globalne islamske države / kalifata
Glavni akteri	Široka islamska zajednica	Terorističke i ekstremističke skupine	Transnacionalne džihadističke mreže
Zlouporaba pojma	Često sveden na vanjsku (oružanu) dimenziju	Potpuna instrumentalizacija džihada za političko nasilje	Pretvara religijski koncept u globalnu terorističku doktrinu

Izvor: autor

Komparativna analiza ideologije Al-Kaide i ISIL-a

U suvremenom globalnom sigurnosnom kontekstu terorističke organizacije predstavljaju ozbiljnu prijetnju stabilnosti država, regija i međunarodnog poretka. Među njima, Al-Kaida i ISIL ističu se kao dvije najistraživanije organizacije, s jasnim ideološkim temeljem i globalnim ambicijama. Iako dijele

zajedničke korijene u salafijskom džihadizmu, razlikuju se po organizacijskoj strukturi, ciljevima, ideologiji, te metodama financiranja i propagande. Kod pojma salafijski džihadizam govorimo o obliku suvremenog islamskog ekstremizma koji kombinira salafijski pristup islamu s džihadističkom ideologijom. Naime, salafizam je islamski pravac koji teži povratku prvobitnom, "čistom" islamu prema životu proroka Muhameda te kao takav on nije nužno militantan ili ekstreman. No, kombiniranjem salafizma i militantne ideologije nastaje salafijski džihadizam koji u sebi nosi dominantno obilježje nasilja kao legitimnog sredstva za obranu ili širenje "pravog" islama. Nadalje, salafijski džihadizam se definira kao "religijska ideologija" koja objašnjava uvjerenja, identitet, te nudi program akcije u vidu oružanog džihada kao odgovora na stanje vjernika (Moghadam, 2008.). Al-Kaida je tradicionalno definirana kroz salafijski džihadizam s fokusom na borbu protiv SAD-a, Izraela i zapadnih saveznika koje smatra dalekim neprijateljima.

U suprotnosti, Islamska država kombinira salafijski džihadizam s takfirističkom ideologijom i primarno cilja bliske neprijatelje, uključujući šijite, kršćane, Židove i sunite koji se ne pokoravaju ISIL-u. Važno je istaknuti kako je takfirizam u svojim izvorima i počecima bio strogo regulirana kategorija u islamskoj teologiji te su islamski učenjaci bili vođeni strogim pravilima prije nego što su nekoga proglasili nevjernikom, te je u tom smislu takfir bio više teološki instrument nego opravdanje za nasilje. ISIL je razvio ekstremno široku i pojednostavljenu primjenu takfirizma. Svaki musliman koji ne slijedi ISIL-ovu interpretaciju islama može biti proglašen nevjernikom što se onda koristi kao izravno opravdanje za mučenje i ubojstvo. Ideološki razvoj obiju organizacija obilježen je djelovanjem ključnih teoretičara: dok su Said Kutb i Abu Musab al-Suri značajni za Al-Kaidu, ISIL dodaje ideološke doprinose Abua Mohamada al-Maqdisija i Abua Bakra Najija, zadržavajući u svom diskursu i utjecaj Saida Kutba.

Razlike su također vidljive u ciljevima i strategijama. Kratkoročni ciljevi Al-Kaide uključuju borbu protiv SAD-a, destabilizaciju sekularnih režima na Bliskom istoku i sukobe s Izraelom, dok ISIL teži teritorijalnoj konsolidaciji radi uspostave kalifata. Dugoročni cilj obiju organizacija ostaje uspostava kalifata, no ISIL nastoji ostvariti transnacionalni kalifat, dok je Al-Kaidin plan bio zamišljen kao postupno širenje kroz plan 2020⁵. Kalif i kalifat nisu

---

⁵ U pismu Aymana al-Zawahirija, vođe Al-Kaide nakon smrti Osame bin Ladena, (analiziranom od strane Hudson Instituta) opisano je sedam faza strategije Al-Kaide, pri čemu je zadnja, sedma faza predviđala "Odlučujuću pobjedu" islama oko 2020. godine.

primarno teritorijalne kategorije, nego izraz jedinstva i duhovno-političkog autoriteta svih muslimana koji se temelji na nasljedovanju misije Poslanika Muhameda.⁶ Nakon Muhamedove smrti 632. godine, Abu Bakr je izabran za prvog kalifa, tj. političkog i vjerskog nasljednika Muhameda. No, kalifat Abu Bakra bio je institucionalizirana i konsensualna institucija rane islamske vlasti usmjerena na očuvanje jedinstva muslimanske zajednice, dok suvremeni džihadistički pokreti promoviraju nasilnu i ideološki radikaliziranu verziju kalifata radi političko-militantnih ciljeva. Što se tiče financiranja i propagande, Al-Kaida se oslanjala na osobno bogatstvo Osame bin Ladena, donacije i kriminalne aktivnosti, dok Islamska država koristi kriminalne aktivnosti, poreze nametnute nemuslimanskom stanovništvu (*džizija*) i kontrolu resursa na okupiranim teritorijima. U području propagande, obje organizacije koriste masovne medije, ali ISIL je posebno usmjeren na internet i digitalnu prisutnost radi širenja ideologije i privlačenja regruta.

Al-Kaidu su predvodili Osama bin Laden i Ayman al-Zawahiri, dok je trenutni vođa Sayf al-Adl, a mreža podružnica uključuje: Al-Kaida u islamskom Magrebu (AQIM), Al-Kaida na arapskom poluotoku (AQAP), Al-Kaida na indijskom potkontinentu (AQIS), Skupina za pomoć islamu i muslimanima (JNIM) i Al-Shabaab. S druge strane, ISIL su predvodili Abu Musab al-Zarkawi i Abu Bakr al-Baghdadi, dok je trenutni vođa Abu Hafs al-Hashimi al-Qurashi, a podružnice obuhvaćaju: Islamska država Iraka i Levanta – Libija (ISIL-L), Islamska država Iraka i Levanta – Khorasan (ISIL-K), Pokrajina Islamske države Zapadna Afrika (ISWAP), Pokrajina Islamske države Srednja Afrika (ISCAP), Islamska država u Velikoj Sahari (ISGS) i Islamska država Iraka i Levanta – Jemen (ISIL-J).

Uvod u ove ključne aspekte pruža temelj za detaljnu analizu i usporedbu Al-Kaide i ISIL-a, omogućujući razumijevanje njihovih sličnosti i razlika u ideološkom, strateškom i operativnom kontekstu te olakšava procjenu njihovog utjecaja na suvremene globalne sigurnosne izazove.

⁶ Kalif (nasljednik, zamjenik), vrhovni vjerski i politički poglavar islamske zajednice, Muhamedov nasljednik. Posljednji od naslova nosio je prvi Muhamedov nasljednik Abu Bakr (632.–634.), koji se, kao i njegovi nasljednici Omar (634.–644.), Osman (644.–656.) i Ali ibn Abi Talib (656.–661.), nazivao »pravovjernim« kalifom i stolovao je u Medini... Šijiti su smatrali prvu trojicu »pravovjernih« kalifa te nakon njih Omejide uzurpatorima te časti, tvrdeći da ona pripada Aliju, kojega je u šijitskoj tradiciji kalifom imenovao sam Muhamed, a nakon Alijeve smrti isključivo njegovim potomcima, imamima. Za razliku od »pravovjernih« kalifa, omejidski su kalifi bili ponajprije svjetovni vladari upućeni na osvajanje novih teritorija.

Salafijski džihadizam

Al-Kaida i ISIL spadaju u širi spektar salafijskih džihadističkih pokreta, no unatoč zajedničkom ideološkom korijenu, njihova evolucija i fokus znatno se razlikuju. Al-Kaida je bila dominantna sila svjetskog salafijskog džihadizma sve do pojave ISIL-a, te je utemeljena na sintezi vehabizma i radikalnog egipatskog islamizma. Vehabizam, koji svoje izvore bilježi u 18. stoljeću, je specifična orijentacija unutar salafizma te dio reformističkog napora da se islam očisti od “praksi koje nisu izvorne” (Kamali, 2016.), dok je radikalni egipatski islamizam političko-vjerski pokret nastao u 20. stoljeću koji odbacuje postojeće sekularne ili autoritarne režime kao nevjerničke (*džahilija*), i nastoji uspostaviti društvo utemeljeno na strogoj primjeni šerijata te opravdava nasilje i revolucionarni otpor državnoj vlasti kao legitiman „džihad“.⁷

Salafijski džihadizam u vremenskom odnosu na vehabizam i radikalni egipatski islamizam nastaje kasnije (20.-21. stoljeće), no kao takav objedinjuje ta dva aspekta i pretvara ih u militantni pokret. Ideološki okvir Al-Kaide naglašava globalni džihad protiv Zapada i sekularnih režima u islamskom svijetu, pri čemu glavni neprijatelji uključuju Sjedinjene Američke Države, Izrael i njihove saveznike. Sam pojam globalni džihad je koncept koji opisuje transnacionalni militantni pokret ili ideologiju koja ima nekoliko ciljeva: širenje islama i primjenu šerijata izvan granica jedne države, borba protiv nevjernika i neprijatelja islama te jačanje transnacionalnih veza i globalno širenje. Organizacija se profilirala kao pokret s jasno definiranim strateškim i taktičkim ciljevima, uz dugoročnu ambiciju uspostave kalifata.

S druge strane, ISIL je nastao kao radikalna i brutalna frakcija unutar globalnog salafijskog džihadizma, razvijajući ideološki okvir koji kombinira osnovne principe salafijskog džihadizma s genocidnom identitetskom politikom usmjerenom protiv šijita i drugih skupina koje se ne pokoravaju ISIL-u. Ova kombinacija omogućila je ISIL-u da postane izuzetno agresivan i teritorijalno ambiciozan, s ciljem uspostave transnacionalnog kalifata, pri čemu je nasilje prema “bliskim neprijateljima” postalo ključna karakteristika njegove ideološke prakse (Gerges, 2016.).

---

⁷ Said Kutb, egipatski ideolog smatra se intelektualnim ocem radikalnog islamizma. Kao autentične nositelje islamskog poretka i reforme vidio je politički i vjerski islamski pokret Muslimanska braća. Kutbove ideje vraćanja šerijatu i radikalnog islamizma te opravdavanje nasilja protiv „nevjerničkih” režima preuzele su terorističke organizacije Al-Kaida i ISIL kao legitimaciju napada na bliskoistočne režime i zapadne sile.

Usporedba ovih dviju organizacija pokazuje da iako dijele religijski temelj u salafijskom džihadizmu, Al-Kaida i ISIL razilaze se u pristupu, ciljevima i metodama. Dok je Al-Kaida usmjerena na dugoročne, strateške ciljeve s fokusom na Zapad kao glavni izvor prijetnje, ISIL koristi ideologiju kao opravdanje za neposrednu, brutalnu i teritorijalno orijentiranu politiku koja uključuje masovno nasilje protiv lokalnih i regionalnih skupina.

Tablica 2. Ključni koncepti vehabizma i njihovo značenje

Aspekt	Izvorni vehabizam	Vehabizam – Saudijska Arabija	Vehabizam – Katar	Vehabizam – terorističke organizacije
Nastanak	18. stoljeće (Muhammad ibn Abd al-Wahhab)	20.-21. stoljeće	20.-21. stoljeće	20.-21. stoljeće
Uloga	Religijski reformistički pokret	Državna ideologija	Nije službena državna ideologija, ali postoji religijski utjecaj	Ideološki okvir za militantne pokrete
Cilj	Pročišćenje islama, povratak praksama prvih generacija	Održavanje legitimiteta kraljevske kuće, kontrola religije u društvu	Financijska i ideološka podrška određenim grupama radi širenja vehabizma	Legitimizacija džihada, takfirizma i nasilja
Korelacija s nasiljem	Nije nužno militantan	Stroga kontrola države, izbjegava poticanje globalnog džihada	Povremena podrška militantnim skupinama u inozemstvu	Ekstremno nasilje

Izvor: autor

Koncept neprijatelja u djelovanju Al-Kaide i ISIL-a

Koncept neprijatelja predstavlja temeljni ideološki okvir u djelovanju salafijskih džihadističkih pokreta, ali se razlikuje između Al-Kaide i ISIL-a. Al-Kaida je svoju strategiju temeljila na ideji „dalekog neprijatelja“, prvenstveno usmjerenog na Sjedinjene Američke Države i zapadne saveznike. Organizacija je izbjegavala teritorijalna osvajanja, s ciljem da globalni džihad ostane fokusiran na Zapad, čime je njeno djelovanje imalo izrazito simbolički i strateški karakter. Napad na SAD 11. rujna 2001. godine predstavlja ilustraciju ove strategije, jer je cilj bio oslabiti američku moć i njihovu podršku bliskoistočnim režimima, čime se posredno ugrožavao geopolitički poredak u regiji (Napoleoni, 2014.).

S druge strane, ISIL je implementirao koncept „bliskog neprijatelja“ kao centralni element svoje strategije. Prema zapovjednicima ISIL-a, Abu Musabu al-Zarkawiju i Abu Bakru al-Bagdadiju, prvo je bilo nužno uspostaviti teritorijalnu bazu kako bi se realizirali strateški ciljevi. Ova baza, često definirana kao bagdadski kalifat, trebala je omogućiti provedbu malog ofenzivnog džihada, uspostavu šerijatskog zakona i eliminaciju neprijatelja u neposrednoj blizini. Glavni neprijatelji ISIL-a prema njihovoj hijerarhiji bili su šijiti, nakon čega slijede američke i iračke snage, dok su Kurdi smatrani najmanje važnim neprijateljima (Gerges, 2016.).

Ideološki temelj ove distinkcije nalazi se u tumačenju islamskih izvora i stavovima ključnih teoretičara. ISIL-ov teoretičar al-Maqdisi potkrijepio je ideju prioriteta bliskog neprijatelja citiranjem 9. sure, ajeta 123 iz Kurana: „O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost!“. Ovaj ajet opravdava protušijitske akcije i naglašava važnost borbe protiv neposrednih prijetnji za ostvarenje ideoloških ciljeva (Aerosoaie, 2015.).

Za razliku od ISIL-a, Al-Kaida je bila pod snažnim utjecajem ideja Aymana al-Zawahiriya i Abu Musaba al-Surija, koji su zagovarali dugoročnu strategiju usmjerenu na globalni džihad. Zawahiri je, iako inicijalno fokusiran na regionalne prijetnje, svoj boravak u Afganistanu iskoristio za redefiniranje prioriteta prema „dalekom neprijatelju“, dok je Suri naglašavao prilagodbu džihadističkih grupa poslijehladnoratovskom međunarodnom okruženju, obilježenom pojačanim globalnim protuterorističkim koordinacijama. Prema ovom pristupu, osnaživanje lokalne moći i uspostava kalifata na određenom teritoriju mora biti odgođeno sve dok se daleki neprijatelj ne oslabi (Ibid.).

U konačnici, analiza koncepta bliskog i dalekog neprijatelja ukazuje na temeljne strateške razlike između Al-Kaide i ISIL-a. Dok je Al-Kaida fokusirana na simbolične i strateške udare daleko od islamskog svijeta, ISIL daje prednost neposrednoj teritorijalnoj konsolidaciji i lokalnoj eliminaciji neprijatelja, koristeći nasilje i protušijitsku politiku kao sredstvo ostvarivanja kratkoročnih i dugoročnih ciljeva. Ova divergencija u konceptu neprijatelja reflektira različite pristupe globalnom i regionalnom džihadu te oblikuje operativne i propagandne strategije ovih organizacija (Napoleoni, 2014.).

Medijska prisutnost i širenje propagande

Medijska prisutnost i sposobnost širenja propagande predstavljaju ključne aspekte djelovanja suvremenih salafijskih džihadističkih organizacija, uključujući Al-Kaidu i Islamsku državu (ISIL). U literaturi se medijska dimenzija označava kao „*jihad of the pen*“ ili „*mediated jihad*“, naglašavajući ulogu narativa i vizualnih sadržaja u oblikovanju percepcije, širenju ideologije i mobilizaciji sljedbenika (Lia, 2016.; Ingram, 2015.). Obje organizacije prepoznale su medije kao snažan alat za utjecanje na javno mnijenje, regrutiranje novih članova te demonstraciju moći i globalnog doseg.

Prvi značajan medijski događaj koji je ilustrirao različite pristupe i ciljeve ovih organizacija bio je nastup Osame bin Ladena na katarskom kanalu Al-Jazeera 2003. godine, kada je preuzeo odgovornost za napade 11. rujna. Taj je nastup u literaturi često analiziran kao primjer Al-Kaidine strategije korištenja masovnih medija za legitimiranje globalnog džihada i osnaživanje vlastitog narativa (Gerges, 2011.; Snow & Taylor, 2006.). Al-Kaida je svoje poruke usmjeravala prema širokoj muslimanskoj publici te ih oblikovala oko ideje „obrambenog džihada“, što je zahtijevalo stalnu ideološku argumentaciju i komunikaciju putem medija.

S druge strane, ISIL je od početka razvio izrazito profesionaliziranu, centraliziranu i vizualno sofisticiranu medijsku mašineriju, usmjerenu na demonstraciju brutalne moći i terora. Objavljivanje visoko produciranog videa pogubljenja 21 egipatskog Kopta 2015. godine – analiziranog u radovima Wintera (2015.) i Warricka (2015.) – poslužilo je kao snažan propagandni instrument za zastrašivanje protivnika, privlačenje radikaliziranih pojedinaca te poticanje osvetničkih i identitetskih emocija.

Al-Kaida je od 1990-ih koristila medije kao ključni alat za širenje svojih poruka, a središnju ulogu imao je Osama bin Laden. Njegova karizma, retoričke vještine i sposobnost artikuliranja globalnih političkih pritužbi omogućili su mu da oblikuje narativ organizacije i privuče mlade muslimane diljem svijeta (Gerges, 2011.; Kepel & Milelli, 2008.). Tematski se fokusirao na pitanja poput palestinske krize, Kašmira, te borbe protiv tzv. „dalekog neprijatelja“.

Bin Laden je preferirao satelitske kanale, posebno Al-Jazeera, koja je prema analizi Althausa (2004.) postala ključni kanal za prijenos poruka globalnoj publici. Al-Kaida je istovremeno širila propagandu putem interneta, uključujući blogove, forume, *chat roomove* i digitalne kampanje, čime je razvila rane oblike „*cyber-jihad*“ aktivnosti (Weimann, 2006.). Nakon 11. rujna, digitalni džihad obuhvatio je i hakiranje, sabotazu web stranica te kreiranje online priručnika i magazina poput *Inspire* (Klausen, 2015.). Ova strategija medijske prisutnosti omogućila je da ime i imidž bin Ladena ostanu neraskidivo povezani s organizacijom, čak i nakon njegove smrti. Za razliku od ISIL-a, gdje je moć proizlazila primarno iz teritorijalne kontrole i institucionaliziranog nasilja, Al-Kaidina snaga bila je u narativu, simbolici i globalnoj mreži (Gerges, 2011.).

ISIL je razvio medijsku infrastrukturu bez presedana među nedržavnim akterima. Njena sofisticiranost analizirana je u radovima Wintera (2015.), Stern & Bergera (2015.) i Ingrama (2016.). Medijski aparat uključivao je profesionalno uređene videozapise, časopise (Dabiq, Rumiyah), propagandne dokumentarce, radijske stanice (Al-Bayan) i visoko koordinirane kampanje na društvenim mrežama (Twitter, Telegram). ISIL nije samo proizvodio sadržaj – on je stvarao brend, čiji su ključni elementi bili brutalnost, religijska simbolika i apokaliptična ideologija (Wood, 2017.). Za razliku od Al-Kaide, koja je naglašavala religijsko-političku argumentaciju i karizmu lidera, ISIL je medije koristio za širenje straha i inspiriranje individualnih napada („*lone-wolf*“), što je dokumentirano u radovima Warricka (2015.) i Vidina (2017.). Uloga vođe Abu Bakra al-Baghdadija u medijskom prostoru ostala je minimalna; on je figurirao više kao religijski simbol nego kao javni glasnogovornik, što dodatno naglašava strukturalne razlike između ISIL-a i Al-Kaide.

Izneseni primjeri pokazuju kako su Al-Kaida i ISIL prepoznale medije kao ključni element u ostvarivanju svojih strateških ciljeva, iako su se njihove metode, stilovi i komunikacijski tonovi razlikovali u skladu s ideološkim, organizacijskim i operativnim prioritetima. Sveobuhvatna literatura potvrđuje da je medijska strategija jedna od ključnih dimenzija održavanja njihove operativne otpornosti i globalnog utjecaja.

Ideološka razilaženja između Al-Kaide i Islamske države

Iako Al-Kaida i Islamska država (ISIL) dijele salafijsko-džihadističku ideologiju, njihove metode primjene i ciljevi značajno se razlikuju. Ove razlike najbolje se očituju u strateškim pristupima, interpretaciji islamskih koncepata te ciljevima koje grupe žele ostvariti.

Jedna od ključnih razlika između ISIL-a i Al-Kaide odnosi se na praksu takfirizma i koncept „*al-wala' wal-bara*“ (odanost i odbijanje). ISIL sustavno koristi takfirizam za opravdanje genocidnih stavova prema šijitima, dok Al-Kaida, pod vodstvom Zawahiriya, naglašava osvajanje srca i uma sunitskog stanovništva i umjereniju primjenu takfirizma. Zarkawijeva i Baghdadijeva brutalnost prema šijitima, prema Al-Maqdisijevim i Zawahirijevim kritikama, narušava podršku lokalnih zajednica i otežava provođenje džihada. ISIL primjenjuje „*al-wala' wal-bara*“ selektivno, posebno protiv šijitske populacije, dok paralelno nastoji osvojiti srca i umove lokalnog sunitskog stanovništva kroz socijalne programe, obnovu infrastrukture, javne kuhinje i propagandne video materijale koji prikazuju “dobrotvorne aktivnosti” (Todenhöfer, 2016.; Gomes i dr., 2018.). Al-Kaida, s druge strane, fokusira se na političku propagandu protiv Zapada i njegovih saveznika, dok selektivno odbacuje one koje smatra nevjernicima (Blanchard, 2008.).

Iako obje organizacije koriste religijske argumente za opravdanje svojih djelovanja, njihovi stvarni ciljevi su politički i teritorijalni. ISIL traži neposrednu kontrolu nad teritorijem radi uspostave kalifata, dok Al-Kaida nastoji oslabiti Zapad i njegove saveznike, podrivati režime na Bliskom istoku i koristiti religiju kao legitimizacijski alat za ostvarivanje svojih strateških interesa (Napoleoni, 2014.; Mikac, 2008.).

Može se dakle zaključiti kako razilaženja između ISIL-a i Al-Kaide proizlaze iz njihovih različitih interpretacija i primjena salafijsko-džihadističkih principa. Dok se ISIL fokusira na lokalni teritorijalni konsolidacijski džihad i ekstremnu primjenu takfira, Al-Kaida teži globalnom džihadu protiv dalekih neprijatelja i umjerenijoj strategiji za osvajanje srca i umova muslimanskog stanovništva.

Tablica 3. Komparativni prikaz Al-Kaide i ISIL-a

	AL-KAIDA	ISLAMSKA DRŽAVA
Religijski temelj	Salafijski džihadizam	Salafijski džihadizam/ takfiristička ideologija
Ideološki neprijatelj	SAD, Izrael, njihovi zapadnjački saveznici (daleki neprijatelj)	U prvom redu šijiti (bliski neprijatelj), kršćani, Židovi, Jazidi, te suniti koji se ne priklanjaju ISIL-u
Ključni ideolozi	Said Kutb Abu Musab al Suri	Abu Mohammad al-Maqdisi Abu Bakr Naji Said Kutb
Kratkoročni ciljevi	Borba protiv SAD-a; rušenje bliskoistočnih sekularnih režima; sukobljavanje s Izraelom	Teritorijalna konsolidacija kalifata
Dugoročni cilj	Uspostava kalifata (Plan 2020)	Uspostava transnacionalnog kalifata
Financiranje	Ispočetka bin Ladenovo osobno bogatstvo; kriminalne aktivnosti; donacije	Kriminalne aktivnosti; porezi nametnuti nemuslimanskom stanovništvu (<i>džizija</i>); resursi teritorija koje kontroliraju
Propaganda	Masovni mediji, posebno bin Ladenova obraćanja	Masovni mediji, posebno internet
Istaknuti vođe	Osama bin Laden Ayman al-Zawahiri	Abu Musab al-Zarkawi Abu Bakr al-Baghdadi
Trenutni vođa	Sayf al-Adl	Abu Hafs al-Hashimi al-Qurashi
Podružnice	AQIM, AQAP, AQIS, JNIM, Al-Shabaab	ISIL-Libija, ISIL-K, ISWAP, ISCAP, ISGS, ISIL-Jemen

Izvor: autor

Islamska država i Al-Kaida danas

ISIL i Al-Kaida, unatoč dugoj borbi protiv njih, nisu u cijelosti potisnute i pobijedene. Zasigurno se može tvrditi da nisu ni blizu onome stanju kao kad su bile na vrhuncu svoje moći, utjecaja, brojnosti i sredstava, međutim one i dalje nastoje opstati te proširiti svoj utjecaj koristeći se najnovijom i trenutno najrelevantnijom tehnologijom poput umjetne inteligencije, za radikalizaciju, novačenje i širenje sofisticiranije propagande, te dronova - u čemu su izrazito vješti, te tako sposobni stvoriti izniman utjecaj u regiji. Još uvijek djeluju u nestabilnim područjima i nastoje iskoristiti novonastale situacije i događaje u regiji u svoju korist (Marthisen, 2018.). Svakako i dalje predstavljaju prijetnju te pred međunarodnu zajednicu stavljaju zahtjev za razumijevanjem i predviđanjem njihova djelovanja kako bi ona mogla dati što kvalitetniji odgovor u borbi protiv terorizma.

ISIL-ov vrhunac moći i položaj danas

Vrhunac moći Islamske države bila je uspostava kalifata 2014. godine. Islamska je država tada u svojoj punoj snazi širila teror i utjecala na milijune stanovnika teritorija na kojemu je postojala. Na vrhuncu svoje moći, bila je to organizacija koju je predvodio samoprozvani kalif al-Baghdadi. Napadala je šijite kao prvog i najvažnijeg neprijatelja te je masovnim medijima širila svoju propagandu prikazujući krvava ubojstva i mučenja njezinih neprijatelja. Istovremeno je, uz ostale načine financiranja, od kriminalnih aktivnosti i vlastitih prihoda koje je pribavljala od prirodnih bogatstava teritorija koje je posjedovala, pružala mogućnost plaćanja poreza za one koji nisu muslimani, a žele ostati na njezinom teritoriju. Ovakvu vrstu poreza šijiti nisu imali obvezu plaćati (Napoleoni, 2014.). Do kraja 2017. godine Islamska je Država pretrpjela znatne teritorijalne gubitke. Posljednje ISIL-ovo uporište palo je 2019., a iste je godine ubijen i kalif Baghdadi, međutim time Islamska Država nije potpuno poražena. Ona je i dalje zadržala značajan broj sljedbenika i pričuvene baze. ISIL-ove najpoznatije podružnice su Islamska država Iraka i Levanta – Libija (ISIL-Libija), Zapadnoafrička provincija Islamske države (ISWAP), Srednjoafrička provincija Islamske države (ISCAP), Islamska država u Velikoj Sahari (ISGS), ISIL-Khorasan (ISIL-K), te ISIL-Jemen (Ryan, 2015.).

ISIL-Khorasan (ISIL-K)

ISIL-K je podružnica ISIL-a čija ideologija ne priznaje međunarodne granice. Ključni elementi ideologije ISIL-K su: uspostava kalifata, takfir koji im omogućuje da druge muslimane proglase nevjernicima i time opravdaju svoja djela, džihad kojim opravdavaju svoju ideologiju jer njime opravdavaju nasilje i teror, sektaštvo, apokaliptična vjerovanja i globalni džihad (Akram & Asif, 2024.). ISIL-K prisutan je diljem regije dok mu je Afganistan središte za novačenja. Jača svoje sposobnosti te iz Afganistana nastoji djelovati na zemlje Srednje Azije dok mu afganistanski farmeri istovremeno pružaju utočište kao osvetu talibanima zbog zabrane uzgajanja maka. Nakon napada na koncertnu dvoranu u Moskvi u ožujku 2024. godine, procijenjeno je da ISIL-K predstavlja najveću izvanregionalnu terorističku prijetnju (Gallego, 2024.). Procjene europskih država su da je ISIL-K trenutačno najznačajnija teroristička prijetnja Europi, a u posljednje je vrijeme nekoliko europskih zemalja pogođeno terorizmom kao što su Austrija, Njemačka te Švedska, u kojoj su incidenti spaljivanja Kurana potaknuli osvetničke napade radikaliziranih pojedinaca povezanih s ISIL-om (Ryan, 2024.). ISIL-K predstavlja prijetnju za *de facto* vlasti u Afganistanu te religijske i etničke manjine u toj zemlji. U svom djelovanju ISIL-K vidi talibane kao ideološkog neprijatelja i njegov je cilj umanjiti vjerodostojnost talibana među afganistanskom populacijom te predstaviti talibane kao one koji su zastranili od islamskih principa. Kratkoročno, ISIL-K će nastaviti s napadima niskog utjecaja zajedno s povremenim operacijama visokog utjecaja protiv mekih meta kako bi poboljšali i pojačali medijsku propagandu, potkopali ekonomske i političke interese *de facto* vlasti i ponizili talibane. Dugoročni je cilj za ISIL-K nastaviti izazivati u Afganistanu nemire te dobiti i zadržati teritorijalnu kontrolu u Afganistanu odakle bi širio svoj utjecaj (Marthisen, 2018.). Da bi se dao kvalitetan i učinkovit odgovor na ISIL-K i njegova djelovanja potreban je sveobuhvatan pristup međunarodne zajednice (Akram & Asif, 2024.).

ISIL u Arapskoj Republici Siriji

U prosincu 2024. godine naoružane su grupe terorističke organizacije Hay'at Tahrir al-Shama (HTS)⁸ nakon jedanaestodnevne vojne ofenzive svrgnule s vlasti sirijskog predsjednika Bashara Al-Assada i njegovu vladu te zauzele glavni grad Damask. Ofenzivu je predvodio vođa HTS-a Ahmad Hussein al-Sharaa poznat kao i Abu Mohammed al-Jawlani. Pad vlade u Siriji zemlju je ostavio u nestabilnoj

---

⁸ Prethodno znana kao Al-Nusra.

i rizičnoj situaciji koju i ISIL i Al-Kaida nastoje iskoristiti s posebnim naglaskom na sirijski teritorij kao stratešku bazu iz koje mogu provoditi operacije čije će djelovanje biti usmjereno prema van. Nova se prijelazna vlada, vođena HTS-om, bori s nizom sigurnosnih izazova: nastojanjem da pod kontrolu stavi teritorij te različite naoružane frakcije i strane terorističke borbe te da se bori protiv ISIL-ovog preporoda (Warrick, 2015.). ISIL je odlučan da iskoristi novonastalu situaciju u Siriji te će, ako podjele u zemlji ostave dovoljno prostora za njega, iz Sirije planirati i provoditi napade. ISIL iskorištava sigurnosnu situaciju u Siriji gdje su neki njihovi ključni vođe i pozicionirani. Ključan faktor zbog kojeg ISIL ostaje prijetnja u Siriji je nestabilno okruženje nakon al-Assadova pada, manjak kontrole prijelazne vlade te promjenjiva sigurnosna situacija što čini plodno tlo za ISIL da se postavi kao alternativna vlast te proširi svoj utjecaj.

U konačnici je vidljivo da ISIL-ov poraz ne znači i kraj njegova ideološkog i političkog utjecaja i djelovanja (Marthisen, 2018.). I dalje predstavlja prijetnju Siriji te se neumoljivo i dalje nastoji raširiti regijom Levanta. ISIL-ova je aktivnost na Bliskom istoku, a posebno u Iraku i dijelovima Sirije, ograničena protuterorističkim pritiskom zbog čega je ISIL, djelomice, i okrenuo svoj fokus ka Africi (Ryan, 2024.).

Al-Kaidin vrhunac moći i utjecaja i Al-Kaida danas

Al-Kaidin teroristički napad pod vodstvom bin Laden a 11. rujna 2001. godine predstavlja najbrutalniji teroristički čin ikada. On je bio predstavljen kao odgovor na američku vanjsku politiku prema arapskom svijetu. Takav je događaj imao presudne posljedice za američko društvo te je bio dokaz kako je „američku nacionalnu sigurnost moguće ugroziti s američkog teritorija“ (Bilandžić, 2005.). Nakon 11. rujna, pritisak na talibane da izruče bin Laden a koji je tada boravio u Afganistanu nije urodio plodom. Stoga je 7. listopada 2001. započeta operacija „*Enduring Freedom*“ u kojoj je koalicija predvođena SAD-om nastojala svrgnuti i uništiti talibanski režim koji je bio povezan s bin Ladenom i njegovom organizacijom (Mikac, 2008.).

Procjenjuje se da je Al-Kaida od pada talibana 2001. godine izgubila 80% članova i kampova za obuku. Iako je nakon toga Al-Kaidina sposobnost djelovanja umanjena, ona je i dalje imala ključnu ulogu u nizu terorističkih napada (Gomes i dr., 2018.).

Al-Kaida je decentralizirana organizacija gdje vodstvo diktira agendu, strategiju i glavne ciljeve grupe (Cristiani, 2022.). Za Al-Kaidu je bilo nužno da se de-

centralizira nakon rata u Afganistanu 2001. godine da bi preživjela i održala svoju sposobnost (Rumman, 2020.). Činjenica da je Al-Kaida decentralizirani pokret čije ćelije uživaju visok stupanj slobode, nije umanjila opasnost od te organizacije, a tu činjenicu potkrepljuju teroristički napadi s kojima je povezana. Štoviše, lokalne grupe pokazale su zadivljujuću sposobnost da se prilagode lokalnim uvjetima i da prilagode poruku koju odašilju, istovremeno uvažavajući socijalne, ekonomske i etničke probleme lokalnog stanovništva (Cristiani, 2022.).

Tek deset godina nakon američke intervencije operacijom „*Enduring Freedom*“ bin Laden je pronađen i ubijen u svibnju 2011. u Pakistanu, nakon čega na čelo Al-Kaide dolazi Ayman al-Zawahiri, vođa koji nije ni približno imao bin Ladenovu karizmu (Gomes i dr., 2018.). On je ubijen 2022. godine dronom u Kabulu. Trenutni vođa Al-Kaide je Sayf al-Adl koji često nailazi na neslaganje i nezadovoljstvo svojim vođenjem. Nastoji iskoristiti izraelsko-palestinski sukob koji je zapravo oduvijek bio dio Al-Kaidina narativa. Fokus takvog narativa je na svetosti al-Aksa džamije što je u skladu s Al-Kaidinim narativom o islamskim svetim mjestima još od njezina nastanka. I bin Laden i Zawahiri u svojim opsežnim spisima pišu o palestinskom pitanju. Al-Kaidina najsnažnija podružnica Al-Kaida na Arapskom poluotoku u svom djelovanju iskorištava sukobe, posebice izraelsko-palestinski kako bi regrutirala i potaknula pojedince da provode napade. AQAP je pokrenula i donatorsku kampanju kripto valutama tvrdeći kako će se ta zarada iskoristiti za pomoć Palestincima. ISIL se, s druge strane, tek u zadnje vrijeme u svojoj retorici okrenuo palestinskom pitanju.

Al-Kaida je danas organizacija čije je centralno vodstvo slabo. Neučinkovito teži uspostavi strateškog vodstva svojim podružnicama koje uvelike djeluju samostalno i neovisno o središnjoj Al-Kaidi istovremeno prilagođavajući svoj narativ kako bi se integrirale u lokalne zajednice. Ovakva im je vrsta ideološkog pragmatizma pomogla proširiti teritorij pod njihovom kontrolom koji sada zahvaća velike dijelove Afrike (JNIM na području Sahela i Al-Shabaab u Istočnoj Africi) i Siriju. Teritorijalne dobiti omogućavaju Al-Kaidi i njezinim podružnicama da tako skupljaju novac za aktivnosti te povećaju stopu novačenja. JNIM je dostigao zavidnu razinu sposobnosti manevriranja i provođenja zahtjevnih napada dronovima, improviziranim eksplozivnim napravama itd., te je tako sposoban predstavljati izravnu opasnost glavnim gradovima u regiji. Djeluje primarno u Maliju, Burkini Faso te Nigeru, a temeljna mu je ambicija stvaranje emirata koji bi mogao osporiti legitimitet vojnih režima, prisiliti ih da ustupe autoritet te implementiraju šerijat. AQAP je Al-Kaidina podružnica u Jemenu koja je primarno fokusirana na Jemen iako gaji aspiracije za provedbu operacija izvan te države. Održava veze

s Al-Shabaabom u Somaliji, s kojim razmjenjuje oružje i borce te koji ga financira, i s Hutima s kojima povremeno surađuje isključivo iz oportunističkih razloga.

ISIL i Al-Kaida nastavljaju iskorištavati teritorij Libije kao tranzitni koridor za borce, oružje, sredstva te ilegalnu trgovinu resursima. ISIL-Libija značajno je oslabio s procjenom boraca na samo 100 do 200 raspršenih u male ćelije na području južne Libije. Ima ograničene sposobnosti te nije provodio nikakve veće napade od veljače 2023. godine. Al-Kaida je u Libiji aktivna na jugozapadu zemlje gdje iskorištava plemenske veze kako bi održala svoje logističke i financijske platforme kako bi pružila potporu podružnicama na području Sahela. Isto čini i ISIL (Ryan, 2024.).

Al-Kaida i talibani nakon 2021. godine

Povratak talibana na vlast u kolovozu 2021. godine značajan je događaj jer od tada raste zabrinutost da Afganistan ima potencijal postati ponovno sigurno utočište Al-Kaidi, njezinim podružnicama i nizu drugih terorističkih organizacija. Upravo se navedeno i dogodilo unatoč Sporazumu iz Dohe iz prvog mandata američkog predsjednika Donalda Trumpa kojim se talibani obvezuju da neće dopustiti niti jednoj terorističkoj organizaciji djelovanje s afganistanskog tla. Unatoč navodnoj talibanskoj posvećenosti Sporazumu iz Dohe, talibani i Al-Kaida održali su bliske odnose iako su talibani težili tome da priroda tih odnosa bude tajna. Unatoč visokoj prisutnosti terorističkih organizacija (više od 20) u Afganistanu koje potkopavaju sigurnosnu situaciju u regiji, najveća prijetnja iz Afganistana ipak dolazi od ISIL-K, a ne od Al-Kaide što je i jedan od razloga radi kojeg talibani i dopuštaju Al-Kaidi da boravi u Afganistanu. Snaga i status Al-Kaide u Afganistanu ostali su nepromijenjeni od dolaska talibana na vlast te ona teži jačanju suradnje s regionalnim terorističkim organizacijama koje djeluju u zemlji, a nisu afganistanskog porijekla, kako bi proširila svoju prisutnost u susjednim zemljama, dok joj talibani istovremeno pružaju okruženje u kojem se može konsolidirati u sigurnim kućama i kampovima za obuku diljem Afganistana. Smatra se kako Al-Kaida u Afganistanu trenutno ne predstavlja prijetnju za države u regiji s obzirom na to da je drastično smanjena te posjeduje ograničene resurse. Unatoč navedenom, Sayf al-Adl ima namjeru ponovno aktivirati ćelije u Iraku, Siriji, Libiji i Europi što pokazuje Al-Kaidinu dugoročnu namjeru da provodi operacije prema vani.

Iako su Al-Kaidini korijeni u Afganistanu, ona sada traži saveznike u Africi, kao i ISIL, kako bi se uspjela održati. Neke od njezinih najpoznatijih podružnica su Al-Shabaab u Somaliji koji predstavlja veliku regionalnu prijetnju, AQIM, AQAP čije je primarno područje djelovanja Jemen iako gaji aspiracije da provodi operacije izvan Jemena, JNIM na području Sahela te AQIS.

Al-Kaida u Siriji

Grupe povezane s Al-Kaidom u Siriji ostale su aktivne. Smatra se da je u Siriji više od pet tisuća stranih terorističkih boraca nad kojima prijelazna vlada nema kontrolu a koji održavaju veze s grupama koje su povezane s Al-Kaidom te dijele logističke platforme.

Nakon pada sirijske vlade i HTS-ovog preuzimanja vlasti, postoji zabrinutost da su neki njegovi članovi i dalje ideološki vezani za Al-Kaidu te imaju stavove koji su više ekstremistički nego oni novog šefa države Al-Sharaae. Iako vodstvo HTS-a promovira nacionalistički narativ, polovica članova HTS-a navodno su još uvijek sljedbenici Al-Kaidine ideologije (Ryan, 2024.).

Zaključak

Al-Kaida i ISIL danas nisu ni približno jake organizacije kao kada su bile na vrhuncu svoje moći i utjecaja. Međutim, one danas, kao i njihove podružnice, i dalje postoje, djeluju i zabrinjavaju međunarodnu zajednicu. Obje se organizacije još uvijek bore i u doglednoj budućnosti će se nastaviti boriti za opstanak, te će koristiti svaku nestabilnost na Bliskom istoku i svaki vakuum moći kako bi pronašle svoje mjesto među postojećim raskolima, kako u Siriji, tako i u drugim bliskoistočnim zemljama.

Deskriptivna usporedba Al-Kaide i ISIL-a pokazuje kako se njihove razlike u organizacijskom ustroju i ideološkoj orijentaciji mogu tumačiti kroz prizmu upravljačkih i organizacijskih teorija. Al-Kaida, sa svojim decentraliziranim modelom i naglaskom na ideološkoj koheziji, demonstrira primjer mrežnog upravljanja koje potiče autonomiju i prilagodljivost. Nasuprot tome, ISIL-ov centralizirani model, usmjeren na učinkovito upravljanje resursima i propagandnim aktivnostima, ilustrira hijerarhijski pristup koji privilegira operativnu kontrolu i standardizaciju procesa. Ideološke razlike između organizacija – Al-Kaidina strategija dugoročne mobilizacije u odnosu na ISIL-ovu težnju za brzim političkim ostvarenjem kroz uspostavu kalifata – dodatno utječu na njihovo strateško pozicioniranje i upravljanje rizicima u dinamičnom okruženju. Unatoč slabljenju institucionalnih kapaciteta, obje organizacije pokazuju sposobnost prilagodbe kroz reorganizaciju struktura i redefiniranje ciljeva, što se može promatrati kao oblik organizacijske otpornosti.

U nastojanju davanja odgovora na postavljena istraživačka pitanja, zaključuje se kako Al-Kaida održava svoju operativnu otpornost prvenstveno zahvaljujući decentraliziranoj mrežnoj strukturi. Ovakav ustroj omogućuje njezinim podružnicama širok stupanj autonomije – mogu djelovati samostalno, prilagođavati se lokalnim uvjetima i nastaviti operirati čak i kada je središnje vodstvo oslabljeno ili pod pritiskom. Iako se navodi da je organizacija „zastranila” pod vodstvom Sayf al-Adela te da su neke podružnice djelomično odvojene od Centralne Al-Kaide, upravo je ta fleksibilnost i difuzno upravljanje razlog dugoročne održivosti organizacije, unatoč operativnom slabljenju.

ISIL, s druge strane, počiva na centraliziranijoj i hijerarhijski uređenoj strukturi. Taj model omogućuje učinkovitu raspodjelu resursa, koordinirano strateško djelovanje i visoku propagandnu disciplinu. Međutim, za razliku od Al-Kaide, ISIL-ova otpornost počiva na sposobnosti brze reorganizacije i relokacije – primjerice, iskorištavanjem nestabilnosti u Siriji te širenjem utjecaja u afričke regije. Time ISIL pokazuje sposobnost prilagodbe unatoč gubitku teritorija i smanjenju kapaciteta, ali njegova ovisnost o centraliziranom upravljanju čini ga ranjivijim na udare koji pogađaju jezgru organizacije.

Nadalje, Al-Kaida se temelji na strategiji dugoročne, postepene mobilizacije. Fokus joj je na izgradnji globalne ideološke baze, održavanju mreže savezništava i poticanju lokalnih podružnica da djeluju prema zajedničkom ideološkom okviru. Cilj nije nužno brzo osvajanje teritorija, već dugotrajno preživljavanje i infiltracija u konfliktna područja. Ovaj pristup čini Al-Kaidu strpljivijom organizacijom s dugoročnom vizijom postepenog slabljenja zapadnog utjecaja i poticanja globalnog džihada. ISIL, nasuprot tome, slijedi ideologiju brzog političkog ostvarenja putem uspostave kalifata. Njegova ideologija zahtijeva stvaranje teritorijalne države kao dokaza božanske legitimnosti. Zbog toga je ISIL agresivniji, skloniji ekspanziji i koristi visokointenzivno nasilje kako bi brzo stvorio politički i vojni pritisak. Nakon gubitka teritorija u Iraku i Siriji, ISIL je svoju strategiju prilagodio, ali i dalje ostaje usmjeren na ponovno teritorijalno ukorjenjivanje i širenje, posebno u afričkim državama.

Iz perspektive upravljanja i suprotstavljanja ovakvim organizacijama, razumijevanje ovih modela pruža vrijedan okvir za analizu načina na koji sustavi s visokom razinom neizvjesnosti mogu održati funkcionalnost i kontinuitet. U tom smislu, zaključci ovog članka mogu doprinijeti razvoju učinkovitijih pristupa kriznom i sigurnosnom upravljanju i strateškom planiranju u složenim organizacijskim sustavima.

Literatura

- Abboushi, A., Al-Qudsy, S. H. S. I. & Abdulwahab, A. (2023). How Al-Qaeda and ISIS Employed Media? A Comparative Study. *Politics and Religion Journal*, 17(1), 89-107. <https://doi.org/10.54561/prj1701089a>
- Akram, Q. & Asif, N. (2024). Islamic State Khorasan (ISIS-K) In Post US Withdrawal Afghanistan. *Journal of Professional Research in Social Sciences*, 11(1), 211-238. DOI: <https://doi.org/10.58932/MULA0028>
- Althaus, S. (2004). Terrorism, television, and the meaning of news. *Political Communication*, 21(1), 9-22.
- Arosoaie, A. (2015). Doctrinal differences between ISIS and Al Qaeda: An account of ideologies. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 7(7), 31-37. <https://www.jstor.org/stable/26351374>
- Barić, S. (2010). Vojne strategije i asimetrično ratovanje. *National Security and the Future*, 11(4), 7-163. <https://hrcak.srce.hr/86764>
- Bilandžić, M. (2008). Al Qa'ida: nastanak, struktura i strategija. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, 11(21), 33-47. <https://hrcak.srce.hr/38252>
- Blanchard, C. M. (2007). The Islamic Traditions of Wahhabism and Salafiyya. In C. D. Malbouisson (Ed.) *Focus on Islamic Issues*, 21-30. <https://sgp.fas.org/crs/misc/RS21695.pdf>
- Britannica Editors (n.d.). *Khorāsān*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Khorasan-historical-region-Asia> (datum pristupa 30. svibnja 2025.)
- Britannica Editors (n.d.). *al-Qaeda in the Arabian Peninsula*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/al-Qaeda-in-the-Arabian-Peninsula> (datum pristupa 30. svibnja 2025.)
- Cristiani, D. (2022). The killing of Al-Zawahiri and the future of Al-Qaeda. *Isituto Affari Internazionali*. IAI Commentaries, 22(35), 1-6.
- English, R. (Ed.). (2021). *The Cambridge history of terrorism*. Cambridge University Press.
- Galleo Clemente, J. (2024). *Comparative Analysis of ISIS and Al-Qaeda: Their Major Terrorist Attacks*. Universidad Rey Juan Carlos. <https://hdl.handle.net/10115/37817>
- Gerges, F. A. (2011). *The Rise and Fall of Al-Qaeda*. Oxford University Press.
- Gerges, F. A. (2016). *ISIS: A History*. Princeton University Press.
- Gomes, A. D. T., Mikhael, M. M. (2018). Terror or terrorism? Al-Qaeda and the Islamic State in comparative perspective. *Brazilian Political Science Review*, 12, e0002.
- Hattab, I. (2023). Dismantling the Ideological and Military features of Al-Qaeda and ISIS. *Journal of Political Orbits* 7(1), 433-448.

- Hussain, A., Batool, N., Ali, M. (2025). Information Operations: A Comparative Analysis of Al-Qaeda VS Islamic State (ISIS). *Journal of Development and Social Sciences*, 6(1), 294-306.
- Ingram, H. J. (2015). The strategic logic of Islamic State information operations. *Australian Journal of International Affairs*, 69(6), 729-752.
- Kamali, M. H. (2016). Salafism, Wahhabism and Radical Islam. *ICR Journal* 7(4): 542-44. <https://doi.org/10.52282/icr.v7i4.234>.
- Kepel, G., Milelli, M. (2008). *Al Qaeda in Its Own Words*. Belknap Press.
- Klausen, J. (2015). Tweeting the jihad: Social media networks of Western foreign fighters in Syria and Iraq. *Studies in Conflict & Terrorism*, 38(1), 1-22.
- Lia, B. (2016). Jihadism in the Arab World after 2011: Explaining Its Expansion. *Middle East Policy*, 23(4), 74-91.
- Marthinsen G. (2018). ISIS: A History By Fawaz A. Gerges. *American Journal of Islam and Society*, 35 (2), 85-88. DOI <https://doi.org/10.35632/ajis.v35i2.833>
- Mikac, R. (2008). *Afganistan: Nikad završen sukob*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Moghadam, A. (2008). The Salafi-Jihad as a Religious Ideology. *Combating Terrorism Center at Westpoint*. <https://ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2010/06/Vol1Iss3-Art5.pdf>
- Napoleoni, L. (2014). *The Islamist Phoenix: The Islamic State (ISIS) and the Redrawing of the Middle East*. Seven Stories Press.
- Picula, B. (2016). Iračka zima između demokracije i građanskog rata. *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku*, 7(28), 7-11.
- Rapoport, D. C. (2022). *Waves of Global Terrorism. From 1879 to the Present*. Columbia University Press.
- Rumman, M. A. (2020). The Future of ISIS: Strengths and Weaknesses. Dynamics of the “Virtual Caliphate” and the Gap in Counterterrorism Strategies. *Bibliothek Der Friedrich-Ebert-Stiftung*.
- Snow, N., Taylor, P. M. (2006). The revival of propaganda in foreign policy. *International Communication Gazette*, 68(5-6), 389-407.
- Todenhöfer, J. (2016). *Deset dana u “Islamskoj Državi”*. Zagreb: TIM press.
- Ryan, M. W. (2024). *ISIS: The Terrorist Group That Would be a State*. Naval War College Press.
- Stern, J., Berger, J. M. (2015). *ISIS: The State of Terror*. HarperCollins.
- Vidino, L. (2017). *The Jihadist Threat in Europe*. Routledge.
- Warrick, J. (2015). *Black Flags: The Rise of ISIS*. Doubleday.
- Weimann, G. (2006). *Terror on the Internet*. United States Institute of Peace Press.

Wimhurst, A. (2016). 'Nothing to do with Islam': The historical origins, ideology and strategic threat of global Salafi-jihadism. *Indo-Pacific Strategic Papers*, Australian Defence College. Centre for Defence and Strategic Studies.

Winter, C. (2015). *Documenting the Virtual 'Caliphate'*. Quilliam Foundation.

Zeidan, A. (2025). *Islamism*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Islamism> (datum pristupa 30. svibnja 2025.)

Organizational Structure, Strategic Management and Ideology: A Comparison of Al-Qaeda and ISIL

SUMMARY

This paper analyzes the organizational structure and strategic management within two transnational networked organizations—Al-Qaeda and the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL)—with the aim of identifying the key factors that contribute to their operational resilience and adaptability. Using a comparative analysis approach, the study examines their organizational design, ideological foundations, short- and long-term objectives, funding models, and propaganda strategies. The results indicate significant differences in management approaches: while Al-Qaeda employs a decentralized model emphasizing ideological cohesion, ISIL is characterized by a more hierarchical structure and centralized resource management. Beyond interpreting the ideological similarities and differences between these two organizations and assessing the level of threat they currently pose, the findings of this analysis may also be applied in the fields of crisis and security management.

KEYWORDS: Al-Qaeda, ISIL, terrorism